

1. Obiekt:

ZAMEK

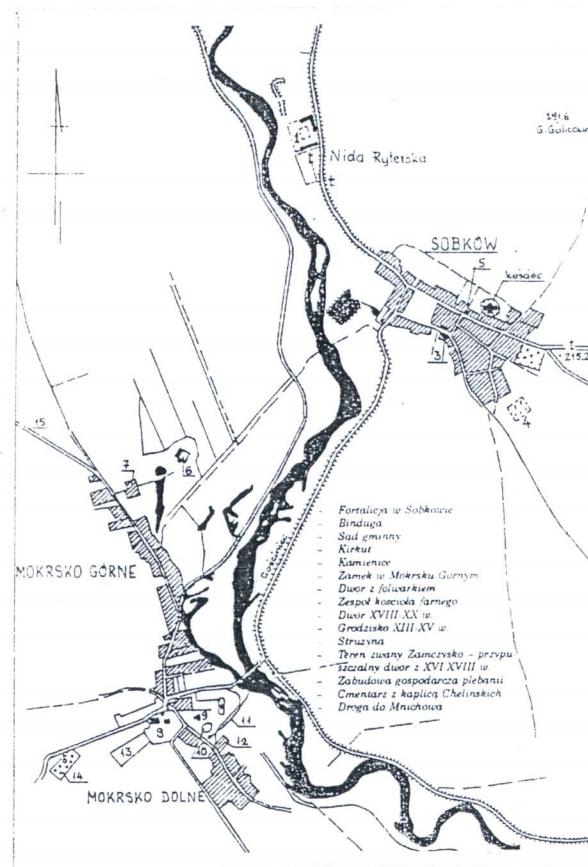
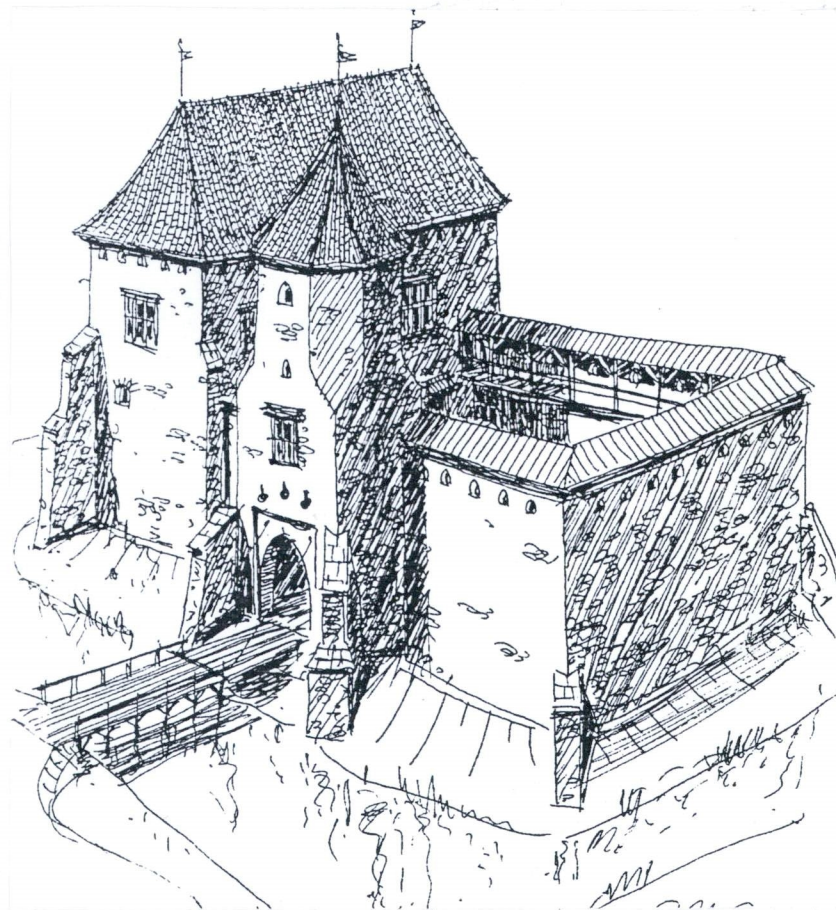
2. Czas powstania

XIV w./ XVI w./XVII w.

3. Miejscowość

MOKRSKO GÓRNE

Zdjęcia, plan sytuacyjny, rzuty:

4. Adres:

Mokrsko Górne, nieruchomość
zabudowana ruina zamku

nr hipoteczny: ks. hip. [redacted]

5. Przynależność
administracyjna:

woj. świętokrzyskie
powiat jędrzejowski
gmina Sobków

6. Poprzednia
miejscowości:

nazwa

Mokrzko

7. Przynależność

administracyjna przed 1999

woj. kieleckie
powiat jędrzejowski
gmina Sobków

8. Właściciel i jego adres:

[redacted] (pełny
adres w Urzędzie Gminy)

9. Użytkownik i jego adres:

[redacted] (pełny
adres w Urzędzie Gminy)

10. Rejestr zabytków:

nr R. 201 ruina zamku

nr R. 28 (stary) fosa

data: 1991.05.08

Rekonstrukcja zamku według A. Miłobędzkiego, rys. R. Mirowski.

2. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu:

Wieś Mokrsko pojawia się w źródłach pisanych w 1306, kiedy stanowiła dziedzictwo Piotra h. Jelita, ówczesnego kasztelana sandomierskiego. Drugim właścicielem wsi był Tomisław, zapewne brat Piotra, w latach 1317-20 pełniący urząd wojewody krakowskiego. W tym czasie Mokrsy posiadali swą obronną siedzibę na terenie wsi Mokrsko Dolne, którego pozostałością jest ród stożkowaty położony w parku podworskim, w obliżu kościoła parafialnego.

Budowę murowanego założenia zamkowego w Mokrsku Górnym podjął jeden z synów Piotra-Florian z Mokrska, biskup krakowski lub Klemens z Mokrska, kasztelan adamski (1363-1387). Według S. Kołodziejskiego, najbardziej prawdopodobnym fundatorem być się wydaje Klemens, kasztelan radomski, który przeżył swego brata o 10 lat. Wspomniany w *Herbarzu* Paprockiego zamek w Mokrsku Dolnym został rozebrany, a budulec użyty został do wzniesienia nowej rezydencji. Po śmierci Klemensa I w 1387 r. majątek Mokrskich został podzielony pomiędzy synów. Piotr otrzymał Sancygniów, gdzie wznosił swój warowny dwór. Dziwisz kanonik krakowski i prepozyt kalbmierski pisał się z Pacanowa, pozostali Klemens, Florian, Andrzej pisali się z Mokrska, mogli być fundatorami murowanego zamku w Mokrsku Górnym. Wzrost tego obiektu mogą dotyczyć wzmianki z 1384-85 o apelana dworu Andrzeja Mokrskiego. W 1419 r. dokonano podziału majątkowego po śmierci Floriana I, zamek Mokrsko przekazano Mikołajowi. Wyrażne oświadczenie źródłowe funkcjonowania nowego zamku, w Mokrsku Górnym, posiadamy z roku 1428 r., kiedy to użyto w stosunku do niego określenia „castrum superiorum”.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, dach, wnętrze, wyposażenie, instalacje):

Sytuacja: Ruiny zamku położone są na prawym brzegu rzeki Nidy, wśród podmokłych łąk i starorzeczy, na sztucznie usypanej platformie. W wyniku badań architektonicznych i archeologicznych ustalono, iż zamek w XIV w. składał się z podzamcza i budowli zamkowej. Całość założenia otaczała fosa i wał ziemny od strony rzeki Nidy, do którego dojazd poprowadzono po usypanej grobli. Hipotetycznie przebudowę renesansową zamku datować można na lata. Rozbudowa zamku o skrzydło południowe miała miejsce między połową XVI w. a początkiem XVII stulecia. Zapewne ostatnia przebudowa miała miejsce w drugiej lub trzeciej ćwierci XVII w. w postaci podwyższenia murów kurtynowych i przebicie w nich dużych otworów okiennych.

Podkreślić należy istnienie w XVIII/XIX w. w Mokrsku Górnym dworu mieszkalnego, utytułowanego bliżej drogi do Kościoła.

Materiał, konstrukcja, technika:

Zamek zbudowany został z kamienia łamanego z dodatkiem cegły, łączonych na zaprawę wapienną.

Rzut: Zamek właściwy zbudowany został na planie zbliżonym do prostokąta o wymiarach ok. 25x45 m, z domem mieszkalnym wypełniającym zachodnią kurtynę oraz wieżą bramną od południa. Dom mieszkalny na rzucie prostokąta, jednotraktowy, posiadał zapewne 4 kondygnacje i podpiwniczenie. Wzniesienie tego budynku Adam Miłobędzki datuje na przełom XV i XVI w., przeprowadzone badania archeologiczne przesuwają tą datę na połowę XIV w., co potwierdza wzmianka z roku 1428 r. podobnie został nazwany w Liber Beneficiorum Jana Długosza.

Dziedziniec zamkowy o wymiarach 24x29 m., ok. 750 m², otoczony był z trzech stron murem obronnym.

Bryła:

Przypuszcza się, że zachowane obecnie ruiny pochodzą z okresu po dokonanej przebudowie w pierwszej przebudowie w XVI w. Wówczas to zamek składał się z zamku właściwego na kępie, otoczonego mokrą fosą, oraz przedzamcza, do którego dojazd poprowadzono po usypanej grobli. Zamek właściwy zbudowany został na planie zbliżonym do prostokąta ok. 25 x 45 m. Kurtynę zachodnią wypełniał jednotraktowy dom mieszkalny. Kondygnacja piwniczna była podzielona na trzy sklepienie pomieszczenia, podobnie jak kondygnacje przyziemia i pierwszego piętra. Trzecie piętro zajmowały duża sala i boczna komnata. Dziedziniec zamkowy o wymiarach 24 x 29 metrów, otoczony był z trzech stron murem obronnym. Wieża bramna, nie zachowana do dnia dzisiejszego, wysunięta była ryzalitowo poza lico muru południowego, zbudowana była na planie kwadratu, na wyższych kondygnacjach na planie wielokąta. Między połową XVI w. a początkiem XVII w. dostawiono na zewnątrz południowego muru, po obu stronach wieży bramnej dwukondygnacyjne skrzydło. W drugiej lub trzeciej ćwierci XVII w. podwyższono mury obronne od strony północnej i wschodniej, umieszczając w nich wielkie okna.

Wnętrze: Zachowane są sklepienia w dwóch pomieszczeniach w części piwnicznej, trzecie jest zagruzowane.

14. Kubatura łączna:	15. Powierzchnia zamek średniowieczny ok. 1300 m ² , w tym dziedziniec zamku ok. 530 m ² , powierzchnia dobudowanych skrzydeł ok. 450 m	16. Przeznaczenie pierwotne: Zamek	17. Użytkowanie obecne: Ruina
17. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja: Badania sondażowe: J. Tomala, Wyniki badań sondażowych na zamku w miejscowości Mokrsko Górne, gm. Sobków, woj. Kieleckie, Łódź 1984, mps w archiwum WUOZ w Kielcach.		19. Stan zachowania, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dach: Obecnie zachowane są mury przyziemia, sklepione piwnice (częściowo zagruzowane), fragmentem ściany szczytowej z resztkami obramienia renesansowego okna, fragmenty muru kurtynowego.	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania):

F. Dzierżanowski, Mokrsko zamek, Kielce 1957, mps WUOZ Kielce;
Bellenstedt, Sagan, Mokrsko Zamek, Kielce 1946, mps WUOZ Kielce;
J. Tomala, Wyniki badań sondażowych na zamku w miejscowości Mokrsko Górne, gm. Sobków, woj. Kieleckie, Łódź 1984, mps WUOZ Kielce;
S. Kołodziejski, założenie obronne w Mokrsku Dolnym i Górnym, gm. Sobków. Wstęp do problematyki badawczej, mps WUOZ Kielce;
A. Miłobędzki, Mokrsko Górne pow. Jędrzejów-Zamek. Studium historyczno-architektoniczne..., PP PKZ. Warszawa 1957, mps w archiwum WOUZ w Kielcach.

22. Bibliografia:

B. Guerquin, Zamki w Polsce Warszawa 1984, s. 218-219
A. Miłobędzki, Zamek w Mokrsku Górnym i niektóre problemy małopolskiej architektury XV i XVI wieku, „Biuletyn Historii Sztuki”, 1959, R. 45, z. 1, s. 43-59
J. Salm, S. Kołodziejski, L. Kajzer, Leksykon zamków, Warszawa 2001, s. 311;
K. Stronczyński, Opisy zabytków starożytności w Guberni Radomskiej. Widoki zabytków starożytności w Królestwie Polskim w latach 1844 i 1846 zebrane. Album I, Gabinet Rycin BUW, rkps.

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury):

J. Rudnicki, Mapa sytuacyjno-wysokościowa. Stanowisko archeologiczne Mokrsko Górne, 1:250, OPGK Kielce
A. Miłobędzki, Zamek w Mokrsku Górnym i niektóre problemy małopolskiej architektury XV i XVI wieku, „Biuletyn Historii Sztuki”, 1959, R. 45, z. 1, s. 43-59
K. Stronczyński, Opisy zabytków starożytności w Guberni Radomskiej. Widoki zabytków starożytności w Królestwie Polskim w latach 1844 i 1846 zebrane. Album I, Gabinet Rycin BUW, rkps

24. Uwagi różne:

Ruina wymaga szybkiego zabezpieczenia, usunięcia roślinności.

25. Opracował:

Tekst: mgr Dariusz Kalina 2004 r.

Plany, rysunki: Dariusz Kalina

Zdjęcia fotograficzne: mgr inż. Roman Mirowski –lipiec 2004 r.

Miejsce przechowywania negatywów: archiwum Regionalnego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w Kielcach

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

26. Adnotacja o inspekcjach, informacja o zmianach (data, nazwisko wypełniającego):

1. Miejscowość: MOKRSKO GÓRNE	2. Obiekt (nazwa jak na karcie): ZAMEK	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego): ciąg dalszy ze strony 1, pozycja nr 12

Mikołaj Mokrski sprzedał zamek z otaczającymi go dobrami w 1509 r. za 2000 florenów węgierskich arcybiskupowi gnieźnieńskiemu Andrzejowi z Boryszowic, który kupił go dla swego bratanka Jana *Roza*, chorążego krakowskiego. W nieznanych okolicznościach w 1519 r., Zamek Mokrsko był w rękach Jana Ciolka, piszącego się z Żelechowa i Wilczysk, który w tymże roku zastawił go Jakubowi Sancygniowskiemu. Następnie zamek był w posiadaniu Piotra Zborowskiego, który w 1531 r. sprzedał go królowej Bonie za 2000 florenów wraz z wsiami Wola Kawęcka, Tokarnia i Wolica. Po pewnym czasie zamek wrócił do Sancygniowskich, gdyż w 1540 księgi podkomorskie notują jako jego właściciela Jakuba Sancygniowskiego h. Jelita. W 1531 r. zamek oraz trzy okoliczne wsie zakupiła królowa Bona Sforza. Możliwe, iż w tym czasie przebudowę zamku w stylu renesansu (na co wskazuje m.in. detal kamieniarski), przeprowadził w jej imieniu Piotr Kmita, który nigdy nie był właścicielem Mokrska. W 1598 r. Mokrsko Górne było w rękach Giebułtowskich h. Lis, właścicieli pobliskiej wsi Łukowa. W XVII w. dobra Mokrsko stały się własnością wielkopolskiego rodu Chełmskich. Jan Chełmski wydzielił z majątku Mokrsko Górne dla swej córki Marianny, wydanej za Mikołaja Książkiego h. Topór. W 1676 r. Mokrsko Górne odziedziczył syn jego Stanisław, miecznik owrucki, żonaty z Barbarą Ossolińską h. Topór. Ich córka Konstancja otrzymała, otrzymała zamek w Mokrsku. Konstancja wyszła za Stanisława Dembińskiego h. Nieczuja, wojewody krakowskiego. Po jego śmierci zamek posiadał Konstanty Moszczeński h. Nałęcz, generał adiutant królewski, żonaty z Ludwiką Michalowską, z którą miał dwoje dzieci-Konstację i Franciszkę. Dobra Mokrsko Górne otrzymała Konstancja, żonata powtórnie z Romanem Sołtykiem. Dnia 1 lipca 1821 r. dobra Mokrsko Górne przekazała swym czterem córkom z pierwszego małżeństwa z Antonim hr. Stadnickim, a te w 1842 r. sprzedały je Antoninie Stoińskiej, która trzymała je do 1854 r.

Wkładkę założył: Dariusz Kalina IV kwartał 2004 r.

Zdjęcia wykonał: Roman Mirowski lipiec/czerwiec 2004 r.

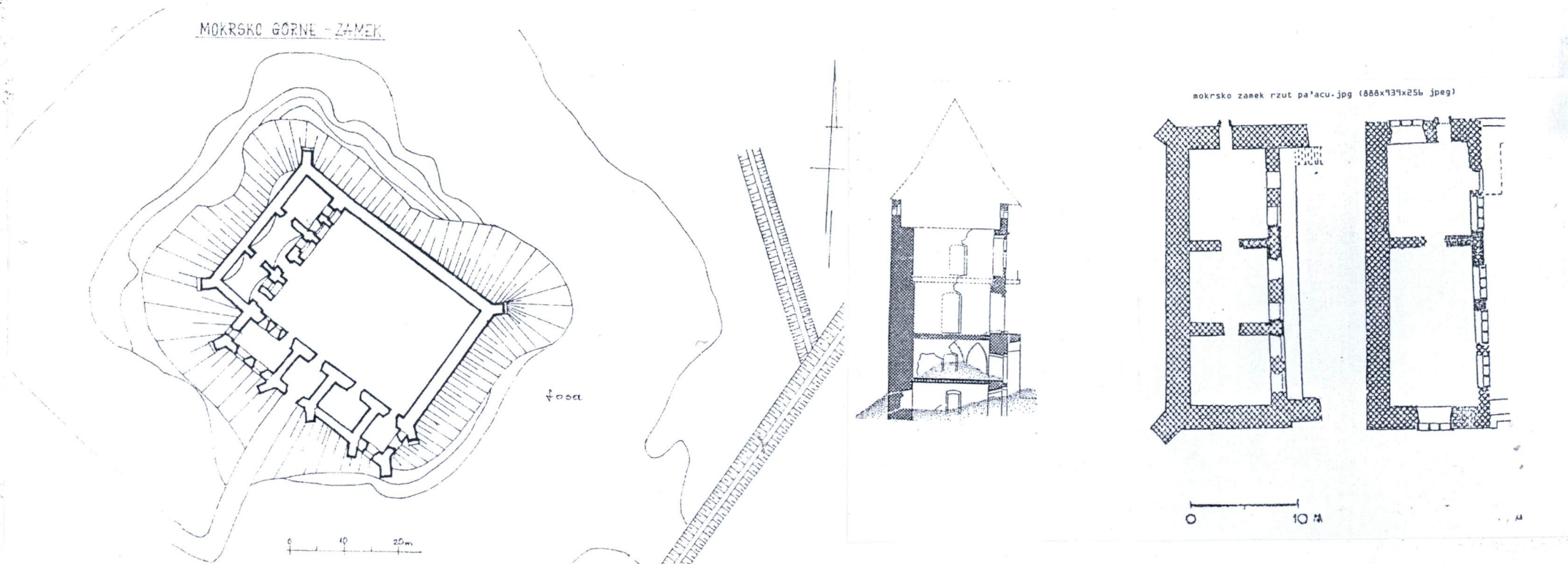
Miejsce przechowywania negatywów: archiwum Regionalnego Ośrodka Badań i Dokumentacji zabytków w Kielcach

1. Miejscowość: MOKRSKO GÓRNE	2. Obiekt (nazwa jak na karcie): ZAMEK	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego): fotografie

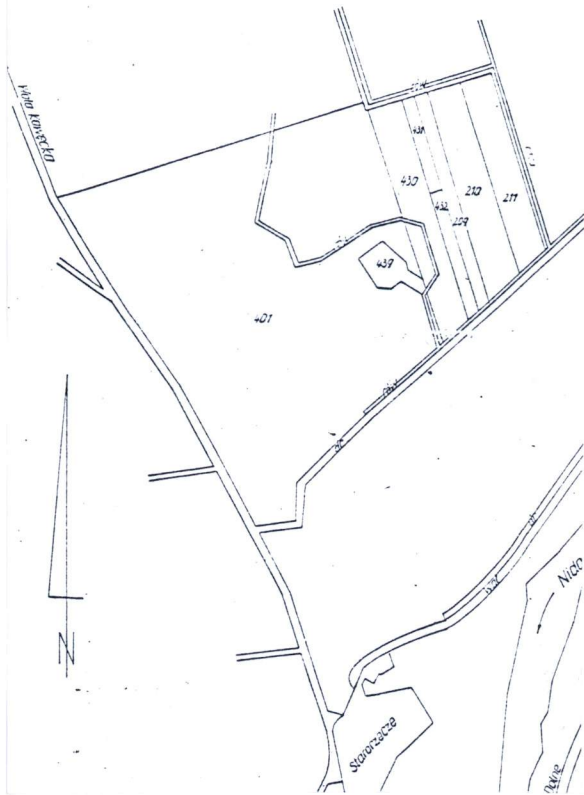
Wkładkę założył: Dariusz Kalina IV kwartał 2004 r.

Zdjęcia wykonał: Roman Mirowski Lipiec/czerwiec 2004 r.

Miejsce przechowywania negatywów: archiwum Regionalnego Ośrodka Badań i Dokumentacji zabytków w Kielcach

Makrska Górna gm. Szabów
skala 1:5000

1. Miejscowość: MOKRSKO GÓRNE	2. Obiekt (nazwa jak na karcie): ZAMEK	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego): fotografie

Wkładkę założył: Dariusz Kalina IV kwartał 2004 r.

Fotografia wykonana: Roman Mirowski lipiec/czerwiec 2004 r.

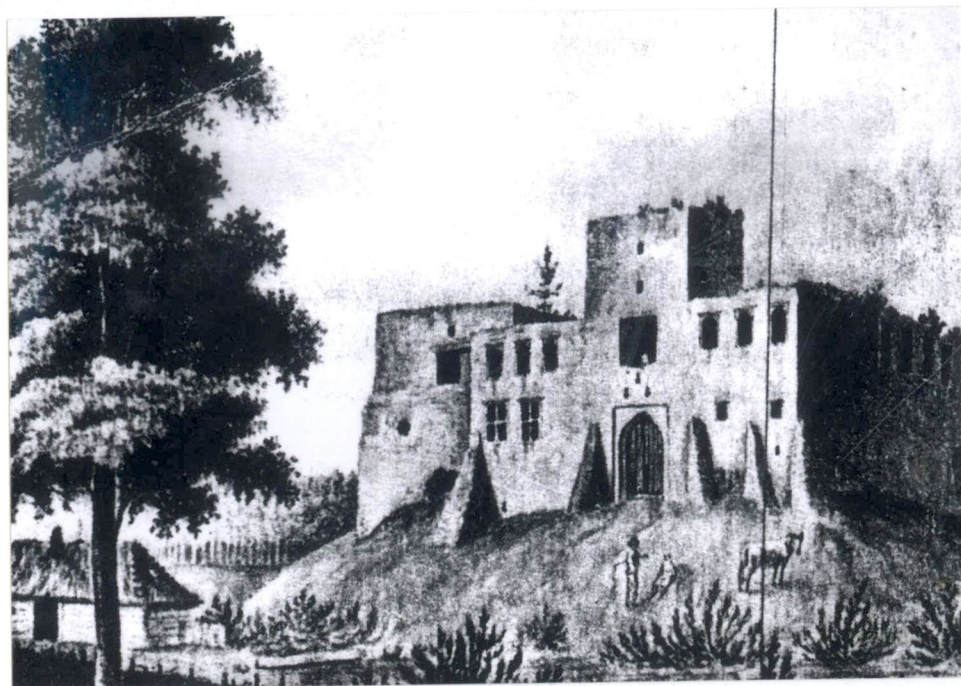
Miejsce przechowywania negatywów: archiwum Regionalnego Ośrodka Badań i Dokumentacji zabytków w Kielcach

1. Miejscowość: MOKRSKO GÓRNE	2. Obiekt (nazwa jak na karcie): ZAMEK	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego): fotografie

Wkładkę założył: Dariusz Kalina IV kwartał 2004 r.

Fotografia wykonana: Roman Mirowski Lipiec/czerwiec 2004 r.

Miejsce przechowywania negatywów: archiwum Regionalnego Ośrodka Badań i Dokumentacji zabytków w Kielcach

